

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

формуванні здоров'я та здорового способу життя (інститути освіти, збереження здоров'я, сім'ї, раціонального харчування, фізичної культури і спорту, дозвільної діяльності і т. ін.).

Всі аспекти означеної соціально-педагогічної проблеми повинні бути реалізовані на основі постійно діючого моніторингу.

Системний аналіз функціонування соціальних інститутів суспільства з питань формування у дітей і підлітків здоров'я та здорового способу життя, свідчить про необхідність і доцільність розробки концептуальної моделі відкритої соціально-педагогічної системи оптимальної взаємодії соціальних інститутів селища, з метою розв'язання проблеми формування у них свідомого ставлення до здоров'я та здорового способу життя як соціально-особистісної цінності.

Потрібно звернути на те, що при функціонуванні відкритої соціально-педагогічної системи утворюється механізм взаємодії єдності та наступності освітньо-виховного впливу на всіх рівнях соціуму.

Ця складноорганізована самостійна та багатофункціональна система буде спрямовано й ефективно впливати на особистість кожного учня, забезпечуючи підвищення рівня та якості

здоров'я та здорового способу життя підростаючого покоління.

1. Амосов Н. М. Раздумья о здоровье. – 2-е изд. – М.: Молодая гвардия, 1979. – 192 с. Антология мировой философии в 4-х т. – Т. 1. – Ч. 1. – М.: Мысль, 1969. – 575 с.; Т. 2. – М.: Мысль, 1970. – 776 с.

2. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А. Медицинская валеология. – К.: Здоров'я, 1998. – 248 с.

3. Асташова Н. А. Концептуальные основы педагогической аксиологии // Педагогика. – 2002. – № 8. – С. 8 – 13.

4. Катков А. Л. Управление здоровьем населения через формирования психического и психологического здоровья // Валеология: Медико-психологические аспекты формирования здорового образа жизни. – К., 1999. – С. 82 – 83.

5. Омельченко С. О. Здоров'я та здоровий спосіб життя людини: погляди, думки, висновки // Рідна школа. – 2005. – № 7. – С. 6 – 10.

6. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. проф. А. Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.

7. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів: Наук.-навч.-метод. посіб. для студентів, магістрантів, аспірантів та спеціалістів у галузі соціальної педагогіки, соціальної роботи / Харченко С. Я., Кратінов М. С., Ваховський Л. Ц., Кратінова В. О., Песоцька О. П., Караман О. Л. – Луганськ: "Альма-матер", 2003. – 198 с.

Людмила Левицька, кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри німецької філології

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розкрито психолого-педагогічні аспекти раннього шкільного навчання іноземній мові та роль гри як засобу розвитку особистості. Гра має великий вплив на емоційну та інтелектуально-вольову сферу дитини, виступає важливим інструментом оволодіння іноземною мовою на ранніх етапах вивчення. У статті представлено широкий діапазон ігрових вправ, які покликані стимулювати мовленнєві та мовні дії дітей в ігровій формі.

Постановка проблеми. На початок ХХІ століття іноземна мова стала важливим засобом міжнародного спілкування. Повсюдне використання нових інформаційних технологій, гостра потреба у фахівцях різних галузей, які активно володіли б іноземною мовою для розв'язання своїх професійних та особистих проблем, привели до визнання необхідності вивчення іноземної мови. Це означає, що школа повинна підготувати своїх випускників до спілкування в реальних життєвих ситуаціях,

навчити здобувати знання самостійно з метою подальшого вдосконалення в галузі обраної професії. Нова освітня система в Україні вимагає суттєвих змін у підході до викладання, оновлення змісту та методів навчання іноземних мов у школах. Основними принципами Програми 2001 р. є комунікативна спрямованість, особистісна орієнтація, автономія учня та інтегроване навчання різних видів мовленнєвої діяльності [4, 59]. Це потребує широкого використання інтерактивних форм навчання, рольових ігор, які

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

наближають учнів до умов реального спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив гри на формування особистості людини розкрито у працях Г. Ващенко, С. Русової, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, К. Ушинського та ін. На сьогоднішній день ця проблема широко обговорюється на сторінках журналів “Іноземні мови” та “Початкова школа”. Так, проблеми оновлення змісту навчання іноземним мовам у початковій школі розглядають П. Бех та Л. Биркун; психологічні аспекти раннього вивчення іноземної мови вивчають Є. Паршикова, С. Роман, О. Коломінова; пошуком нових прийомів навчання англійської мови займається О. Петренко; рольові ігри та драматизації в шкільній практиці висвітлюють В. Яніна та Л. Головицька.

Мета статті – розкрити психолого-педагогічні аспекти раннього шкільного навчання іноземній мові та роль гри як засобу розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу. За Програмою 2001 р. головні важелі оволодіння іноземною мовою були покладені на початкову школу, яка може забезпечити фундамент для її подальшого вивчення, а також створити сприятливу базу для оволодіння другою іноземною мовою. За початковий етап було вибрано другий рік навчання, тобто вік семи років. З одного боку, Є. Паршикова, вслід за Л. Виготським вважає, що початковий етап вивчення іноземної мови збігається з найтяжчим періодом молодшого шкільного віку, який у психології називають “кризою 7 років” (Л. Виготський). Кризою психічного розвитку психологи називають якісні стрибки (зміни) в розвитку дітей, в результаті яких психіка дитини піднімається на новий рівень [3, 38]. У цей час відбувається перебудова психічних процесів дитини: з’являються довільна увага і пам’ять, вдосконалюється наглядно-образне мислення. Психологи стверджують, що саме в цей період зароджується мотив навчання і починається перехід від провідної ігрової до провідної навчальної діяльності. Зовнішніми проявами “кризи 7 років” є неврівноваженість, нестриманість, капризність, чи, навпаки, скованість і нервовість дитини.

З іншого боку, С. Роман та О. Коломінова, доводять, що початок раннього вивчення іноземної мови містить у собі вагомі психологічні передумови для оволодіння молодшими школярами основами елементарної комунікативної компетенції. Найважливішими, на думку авторів, є такі чинники: “вікові психофізіологічні й психічні характеристики учнів;

досвід дітей у рідній мові; відчуття ними новизни предмета; наявність в учнів досить сильної комунікативної мотивації, зумовленої співпаданням навчання іноземної мови з періодом інтенсивної соціалізації учнів початкових класів; потенційні можливості предмета для успішного розв’язання головних завдань початкової школи: стимуляції пізнавальної мотивації дітей, максимальної соціалізації дитини, розвитку її особистості, підготовки до діалогу культур” [5, 35]. Розмірковуючи над психологічними передумовами, враховуючи власний педагогічний досвід викладання іноземної мови у початковій школі, вважаю за доцільне широко використовувати рольову гру.

Гра, як зазначено в “Українському педагогічному словнику”, це – “форма вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого й розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення (виконання, репрезентації) якихось ситуацій, смислів, станів” [2, 73]. Педагоги називають гру джерелом радощів, королевою дитинства. Вона є підготовкою до життя й праці дорослої людини. Ось як писала про педагогічну значущість гри С. Русова: “Вона задовольняє найкраще вимогу дитинства в активності, в різноманітних рухах; вона ж найкраще допомагає дитині розуміти себе саму, навчає переймати не механічно, а свідомо, одшукуючи найзручніші засоби, щоб утворити нові свої власні комбінації рухів, образів, відносин живих істот й неживих речей, нові твори своєї вічно-активної творчої думки” [6, 77]. Гра, забава належить до головних атрибутів дитинства. Вона виникла у відповідь на потреби суспільства, в якому живуть діти.

З розвитком самостійності основним типом ігрової діяльності дітей стає рольова або творча гра. Рольовою вона називається тому, що діти намагаються виконувати роль дорослої людини, наслідувати ті чи інші заняття дорослих. Зміст рольової гри реалізується дитиною у виконання. Вона формує емоційну, моральну та інтелектуальну сфери дитини, розвиває її уяву, сприяє фізичному вдосконаленню, виховує у дітей волю до дії та здатність до гальмування – якості, необхідні людині в трудовій і суспільній діяльності [2, 139].

Те, що в звичайній неігровій ситуації для дитини нудне, нецікаве і втомлююче, у грі завдяки її емоційній привабливості, долається успішно й легко. Розумно організована гра є дієвим методом формування важливих рис особистості: дисциплінованості, кмітливості, сміливості, витривалості, винахідливості, спритності,

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

рішучості, наполегливості, організованості, стриманості. Гра вчить зосереджувати зусилля, керувати собою, бути точним, додержувати правил поведінки, діяти з урахуванням вимог колективу. На думку психологів, з якою погоджується Г. Ващенко, у процесі гри дитина набуває навичок, які будуть потрібні їй для подальшого життя і праці [1, 119]. Головним мотивом гри виступає задоволення, і саме цим гра відрізняється від праці. Дитину, на відміну від дорослого, цікавить не наслідок, а сам процес гри.

Кожна гра розвиває цілий спектр різноманітних здібностей, позитивних якостей молодших школярів: навички співпраці, терпіння, вірність, доброту, а головне – вміння брати на себе відповідальність за свої вчинки, ініціативу та здійснювати самостійний пошук. Сучасні педагоги й психологи розглядають дитячу гру і як фактор виховання, і як метод розумового розвитку. Розуміючи велике значення гри, забави в розвитку дітей, вони вбачають у ній метод, притримуючись якого можна дати дітям чимало інтелектуальних знань, й використовують його при навчанні різних предметів.

Гра, як показує власний педагогічний досвід, має практично невичерпні можливості, щоб зробити процес раннього навчання іноземній мові в школі цікавим, інтенсивним і результативним. Спостереження свідчать, що орієнтація дітей на гру, стимулює готовність до іншомовної діяльності, викликає позитивні емоції у ставленні до навчальної діяльності, до її змісту, форм і методів здійснення. Увага школярів, перш за все, спрямована на ігрову дію. При цьому до процесів запам'ятовування, осмислення підключаються глибокі переживання особистості, які роблять їх інтенсивнішими, результативнішими, і навчання проходить без особливих зусиль при великому емоційному піднесенні. В учнів активізуються уява, фантазія, процеси мислення, робота пам'яті, пізнавальна та комунікативна ініціатива, посилюється самостійність.

Подання серйозних навчальних завдань у початкових класах при вивченні німецької мови в доступній, цікавій і розважальній ігровій формі зумовлює мимовільний характер засвоєння мовного матеріалу і стереотипів мовленнєвої поведінки у типових ситуаціях іншомовного спілкування. Застосування ігрових вправ зберігає на уроці атмосферу дитинства, що є, на думку психологів і педагогів, одним із найважливіших чинників гармонійного розвитку дитини – психічного, фізичного та духовного.

Залежно від конкретної дидактичної мети уроку, його змісту, індивідуальних психологічних

особливостей дітей та рівня їхнього розвитку, рольову гру можна проводити з одним учнем, групою або всіма учнями класу. Рольові ігри, як правило, організовують тоді, коли необхідно на практиці показати школярам, як правильно застосовувати комунікативні навички в тій чи іншій життєвій ситуації.

Практика викладання іноземної мови дає підстави стверджувати, що у процесі проведення рольових ігор у багатьох учнів підвищується інтерес до навчального процесу. Навіть пасивні на уроках діти виявляють бажання виступити в будь-якій ролі. Сюжетно-рольові ігри повніше реалізують підготовку учнів до практичної діяльності, виробляють у них життєву позицію, привчають до колективних форм роботи.

У навчанні іншомовного усного мовлення рольова гра є насамперед мовленнєвою діяльністю учнів, в ході якої вони програють різноманітні соціальні та міжособистісні ролі. Це спілкування включає не лише власне мовлення, але й жести, міміку, рухи та відповідну поведінку в різних ситуаціях.

Навчання німецької мови у початковій школі повинно передбачати широкий діапазон ігрових вправ, які повинні стимулювати мовленнєві та мовні дії дітей в ігровій формі, а саме :

- рольові ігри, які виступають дієвим засобом соціалізації дитини;
- пізнавально-художні дидактичні ігри (“Послухай і намалюй”, “Прочитай і намалюй”, “Намалюй і розкажи”);
- рухливі дидактичні ігри з інтелектуальним навантаженням (гра з м'ячем, скакалкою, що супроводжується виконанням певної мовленнєвої дії – “Sammelt Wörter”);
- ігри-драматизації змісту пісень, віршів, римовок, тексту підручника, над яким працюють учні, казки тощо;
- лексичні та граматичні ігри з елементами змагання, побудовані за принципом “естафети” (“Kettenspiel”);
- ігри-змагання між командами, окремими учнями, парами, малими групами (“Stafette”);
- ігри-конкурси: на кращого читця, актора, диктора телебачення, гідя зоопарку, виставки, екскурсовода музею чи міста;
- ігри за правилами (“Bingo”, “Lotto”, “Memory”);
- спокійні інтелектуальні ігри (відгадування мовних загадок, кросвордів, ребусів, чайнвордів; вікторини).

Вважаю, що на уроках німецької мови доцільно комбінувати різні види ігрових вправ, та при цьому враховувати їх цікавість для дітей з різним

АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ БАР'ЄРІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

домінуючим типом діяльності: мисленнєвим чи художнім. Перших приваблюють вправи з комунікативною орієнтацією. Дітям художнього типу притаманні образність мислення, умілість рук.

Висновки. Вищенаведене дозволяє стверджувати, що гра є ефективним засобом розвитку особистості молодшого школяра. Вона створює потужні важелі впливу на емоційну та інтелектуально-вольову сферу дитини, виступає важливим інструментом оволодіння іноземною мовою на ранніх етапах вивчення.

1. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. – К.: Школяр, 1999. – 385 с.

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

3. Паришкова Е. О некоторых особенностях организации коммуниктивно-игрового обучения иностранному языку в начальной школе в условиях “кризиса 7 лет” // Иноземні мови. – 2000. – № 4. – С. 38 – 42.

4. Програми з іноземних мов // Початкова школа. – 2002. – № 4. – С. 59 – 63.

5. Роман С., Коломінова О. Психологічні основи навчання іноземної мови у початковій школі // Иноземні мови. – 2002. – № 1. – С. 35 – 38.

6. Русова С. Вибрані педагогічні твори. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.

Наталія Городецька, здобувач кафедри практичної психології

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ БАР'ЄРІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті йдеться про ціннісні аспекти нейтралізації бар'єрів інновації у діяльності педагогів. Розкрито основні положення рефлексивно-інноваційного практикуму, який використовується для удосконалення навчально-виховного процесу в сучасній школі.

Постановка проблеми. Різноманітна методологічна і професійна підготовка сучасного вчителя як ключової постаті, що генерує особистісний прогрес поколінь, повинна зазнати потужних модернізаційних зрушень з метою якісного культивування нових форм і методів виховання дітей, пророщування у них сучасних гуманістичних цінностей [4].

Педагогічні інновації відзначаються різноманітним ціннісним спектром, серед якого зустрічаються такі параметри, як динаміка, невизначеність, складність, детермінованість, ризикованість своєю чергою, ймовірнісність тощо. Відповідним чином інноваційні педагогічні бар'єри можуть бути простими і складними, статичними і динамічними, тобто відзначатися низкою змістово-семантичних подібностей і відмінностей. Зрозуміло, що в ситуації взаємодії “вчитель – учні” появляється дуже багато ускладнювальних елементів, які блокують повноцінне міжособистісне спілкування та й весь навчально-виховний процес.

Соціально-психологічні дослідження ставлення особистості до нововведень присвячені вивченню інноваційних процесів як схильність до різних модернізацій в обмеженому просторово-

часовому діапазоні і чітко окреслених у сферах діяльності. В рамках цього напрямку розглядаються соціально-психологічні чинники, які впливають на успішність впровадження нововведень [1, 3, 4].

Виклад основного матеріалу. Нововведення має внутрішню логіку і спрямованість, яка визначається логікою розгортання від ідеї новації до її використання, а також логікою стосунків між учасниками інноваційного процесу. Інноваційний процес має певну стійкість, завдяки наявності механізмів самовідтворення. Різні набори цих механізмів та їх поєднання зумовлює різноманітність інноваційних процесів, індивідуальний вигляд кожного з них та наповнення своєрідним аксіологічним змістом.

Інноваційні процеси виражають не тільки внутрішню, предметну логіку новації, але й логіку її взаємодії з навколишнім середовищем. З цієї точки зору новація характеризується динамічним співвідношенням параметрів, що виражається як у її впливі на навколишнє середовище, так і в зворотньому впливі останньої на саме нововведення.

Таким чином, нововведення є динамічною